

5.5.2009

Dnro 1209/5/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

LAUSUNTO TURVAPAIKANHAKIJOIDEN HENKILÖLLISYYDEN SELVITTÄMISEEN SISÄLTÄVÄN IÄNMÄÄRITYKSEN OIKEUSVAIKUTUKSISTA

Sisäasiainministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa turvapaikanhakijoiden henkilöllisyyden selvittämiseen sisältyvän iänmäärityksen oikeusvaikutuksista. Lausuntoa on pyydetty kiireellisenä. Lausuntopyynnön taustalla on alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrän voimakas kasvu. Turvapaikanhakijan iänmäärityksen on sisäasiainministeriön kirjeen mukaan tulkittu olevan osa henkilöllisyyden selvittämistä. Joissakin poliisilaitoksissa on teetetty yksittäisiä iänmäärityksiä oikeuslääketieteellisenä tutkimuksena asianosaisen suostumuksen perusteella. Sisäasiainministeriön lausuntopyynnön mukaan poliisin teettämiin iänmäärityksiin liittyy muun muassa seuraavia laillisuuskysymyksiä:

? Lainsäädännössä ei ole nimenomaista toimivaltuutussäännöstä sellaisen iänmäärityksen suorittamisesta, johon sisältyy henkilön yksityisyyden piiriin kohdistuvia lääketieteellisiä ja vastaavia tutkimuksia.

? Tutkimukset, joita iänmäärityksessä tehdään, ovat henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttuvia (henkilönkatsastus, PKL 5:9).

? Suostumuksen perusteella tapahtuvan iänmääritystutkimuksen kohteena on lähtökohtaisesti alaikäinen henkilö, jota ei voida pitää itseään koskevassa asiassa täysivaltaisena.

? Iänmäärityksen tuloksella voi olla merkittäviä vaikutuksia turvapaikanhakijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Sisäasiainministeriö pyytää eduskunnan oikeusasiamiehen kantaa ilman nimenomaista toimivaltuutta asianomaisen ja edustajan luvalla tehtävän iänmäärityksen hyväksyttävyyteen ja siihen edellyttääkö iänmäärityksen säännönmukainen teettäminen lakimuutoksia.

Omana lausuntonani esitän seuraavan.

Lausuntopyynnössä kiinnitetään mielestäni huomiota alaikäisen turvapaikanhakijan kannalta tärkeisiin ja ajankohtaisiin laillisuuskysymyksiin. Turvapaikanhakijan iänmääritykseen liittyvät toimivaltasäännökset ovat epäselvät, eikä iänmäärityksen suorittamisesta ole säädetty lainsäädännössä.

Iänmääritykseen vapaaehtoisuuden perusteella liittyy edellytyksenä, että iänmäärityksen liittyvän suostumuksen on aina oltava todellinen ja nimenomainen ja alaikäisen turvapaikanhakijan on ymmärrettävä suostumuksen merkitys. Ainakin nuorempien alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohdalla voi olla vaikea varmistaa, että turvapaikanhakija kykenee arvioimaan antamansa suostumuksen merkityksen. Tästä syystä onkin parempi, että iänmäärityksiä ei lainkaan suori-

tettaisi pelkän alaikäisen turvapaikanhakijan suostumuksen perusteella, vaan asiasta säädettäisiin lailla.

Oikeusasiamiehen saamien tietojen mukaan viranomaisilla, järjestöillä ja muilla alaikäisten turvapaikanhakijoiden asioita hoitavilla tahoilla voi olla hyvinkin erilaisia käsityksiä turvapaikanhakijan oikeasta iästä, varsinkin niissä tapauksissa, joissa turvapaikanhakijan ikä vaikuttaisi olevan lähellä 18 vuoden ikää. Iänmääritykseen liittyvä epäselvä ja sääntelemätön tilanne on sekä alaikäisen että täysi-ikäisen turvapaikanhakijan oikeusturvan kannalta ongelmallinen. Tästä syystä turvapaikanhakijoiden iänmääritykseen liittyvistä toimivaltuuksista, iänmäärityksen suorittamisesta sekä iänmääritykseen liittyvistä oikeusturvanäkökohdista (esimerkiksi tietosuojaan liittyvät kysymykset, valitusmahdollisuudet tai esimerkiksi testeistä kieltäytymisen seuraukset) tulisi säätää lailla. Lainsäädännön valmistelun yhteydessä iänmääritykseen liittyvät kysymykset on normaalin lainvalmistelun tapaan mahdollista selvittää riittävän perusteellisesti. Kiinnitän tältä osin erityisesti huomiota siihen, että perustuslain 7 §:n mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta.